

Ukraynalı Öğrencilere Karşılığı Olmayan Türkçe Sözcüklerin Öğretilmesi*

Iryna KATSION**

Öz. Bazı sözcükler başka dillere tam olarak çevrilemezler. Türkçe'nin Ukrayna'da öğrenilmesini güç kılan başlıca etken bu dilin Ukrayna'da yabancı dil olmasıdır. Kültürlerimiz de farklı. Herhangi bir dilin öğrenilmesi ya da öğretilmesi, bir iletişim işi olduğuna göre, okuduğunu ya da dinlediğini anlayamayan, bilgi, düşünce ve duygularını sözle ya da yazıyla anlatamayan tercümanın çevirisinde başarısız olması çok güçlü bir ihtimaldir. Karşılığı olmayan sözcüklerin amaca uydun şekilde kullanılabilmesi dil öğretime sürecinde büyük bir engeldir. Bazı araştırmalar bu kelimelerin sınıflandırılması sistemini verir. Aralarındaki sözcükler coğrafi, etnografik, günlük, tarihi, toplumsal, siyasi, askeri, dini, mimari ve başka alanlara aittir. Bu kelimelerin sınıflandırılması sistemi olmasına rağmen öğretime yöntemi aynı. Kullanılan yöntemin hazırlanması öğrencinin mantık, duyu ve konuşmanın birçok kısmı gibi zihinsel fonksiyonlarına göre şu adımlarıyla sınırlanır: tanıma etabı (öğrenci öğretmeniyle karşılığı olmayan kelimeyi mrtinden genel bilgi alıp bu metinle tanışır), deneme etabı (öğrenci benzer örneklere ve bilinen çeviri yöntemlerine dayanak yeni metindeki karşılığı olmayan kelimelerin çevirini sağlar), mantık etabı (karşılığı olmayan kelimeler çevirme alanında pratik beceriler geliştirilme vasıtasıyla mantık seviyesine bağlandırılır), eleştirel etap (öğrenciler kendi becerilerini analiz ederek çevirilerini değerlendirilip hataları açıklar). Böylece tecrübeli öğretmen bir ders boyunca bu dört etabı değiştirirken öğrencilerinin konuşmasında karşılığı olmayan Türkçe kelimelerinin kullanılması becerisini kurar.

Anahtar Kelimeler: Türkçe, Ukraynaca, karşılığı olmayan kelimeler, öğretim yöntemi, çeviri becerisi, zihinsel fonksiyonları.

Teaching of Turkish Culture-Specific Vocabulary to Ukrainian Students

Abstract. Some words cannot be translated to the other languages directly. The most difficult thing to the Ukrainian students in the Turkish studing issue is a lof of differences between these two languages. Cultures are also different. If translator has misunderstandings in the translation process, it cannot be successful. The current research is devoted to the problem of the Turkish culture-specific vocabulary teaching students to the Ukrainian students and the problems that can be met in this process. The article contains introduction part, aim, problem description, methodological basis, main part, conclusions, discussion and recommendation parts. 64 students of Kiev National Linguistic University took part in this research. 10 papered list of the Turkish culture-specific vocabulary has been formed. All the gathered words have been devoted into three big groups. The first one is connected with the cultural, religious and every day things that cannot be met in the Ukrainian language. Words that have denotates in both languages but cannot be expressed by one linguistic item in the Ukrainian language formed the second group. And the third group consists of the specific scientific terms that can be used only in the Turkish life. Description of the teaching method was the second stage of this research. It contains four steps: presentation, approbation, logical and criticizing steps. Teachers use all of these four steps by their own way taking into consideration different students' factors.

Keywords: Turkish language, Ukrainian language, culture-specific vocabulary, teaching methods, translation abilities, mental development.

* 4. Uluslararası Yabancı Dil Olarak Türkçe Öğretimi Kongresinde Sözlü Olarak Sunulmuştur.

** Kiev Milli Dil Bilim Üniversitesi, irina.katsion@gmail.com

1. GİRİŞ

Bireylerin sağlıklı bir iletişim süreci içinde olmaları için duygu ve düşüncelerini özgürce ifade edebilmeleri, okuduklarını ve duyduklarını doğru anlayabilmeleri, konuştuklarının ve yazdıklarının açık bir şekilde anlaşılabilir olması gerekmektedir. Ayrıca insanların daha geniş bir iletişim içinde bulunmaları için sadece kendi dillerini bilmeleri yetmemektedir. İnsanların kendi dilleri dışında yabancı dilleri de öğrenmeleri, bu iletişimin daha geniş bir ağına ulaşması için son derece önemlidir. Barın (1992:6), insanların yabancı dil öğrenme sebeplerini iyi bir eğitim almak, dil politikasındaki evrensellik, değişik kültürleri tanımak, göçler, ticaret ve turizm başlıkları altında sınıflandırmıştır. Türkçe dünya dillerinin en öğrenilen biridir. Son yıllar boyunca türlü ülkelerde yaşayan hem çocuklar hem de yetişkinler Türkçeye ilgi göstermektedir. Dolunay (2005: 267), çalışmasında Türkiye’de ve dünyada Türkçe öğreten merkezleri ve internet sitelerini belirlemiştir. Bu çalışmaya göre 57 ülkede 223 Türkçe öğretim merkezi bulunmaktadır. Bu durum Türkçenin yabancılara öğretiminin yalnız Türkiye’de değil, Türkiye dışında birçok ülkede de büyük bir hızla ilerlediğinin bir göstergesidir.

Türkçenin yabancı dil olarak öğretiminde, öğrenenlerin dil yapıları, gereksinimleri ve düzeylerine uygun programların geliştirilmesi gerekmektedir. Türkçe öğrenenler için uygun resimler ve metinlerin bulunduğu kitapların hazırlanması ve onların yaş düzeyine uygun ders programlarının düzenlenmesi zorunluluğu vardır (Biçer, Çoban ve Bakır; 2014). Türkçenin yabancılara öğretimi ile ilgili yazılan Kaşgarlı Mahmud’un Dîvânu Lügati’t Türk adlı eserinde bile yabancı dil olarak Türkçe öğretimine yönelik şu özellikler iyi anlaşılmalıdır:

- a. Eski medrese eğitiminde uygulandığı şekliyle öncelikle ve her zaman yalnızca kurallar vererek değil, birçok misalden hareketle kurallara ulaşma yolu takip edilmelidir. Yani tümevarım yöntemi kullanılmalıdır.
- b. Konuşulan dil öğretilmelidir. Bu bağlamda Divan-ı Lügati’t Türk’te seçilen metinlerdeki örnekler günlük hayattan, atasözlerinden, deyimlerden, şiiirlerden vs. derlenmiştir.
- c. Türkçeyi öğretmekle beraber Türk kültürüne ait değerleri de tanıtmak, öğretme amacı güdülmüş, bu konuya ayrıca bir ilgi gösterilmiştir. Dil öğretiminin ikinci amacı hedef dilin kültürünü öğretmektir.

d. Dil öğretimi konusunda tekrar etmenin ne derece önemli olduğu üzerinde eserde sıklıkla durulmuş ve tekrarlara sık yer verilmiştir (Akyüz, 2009).

Ukraynalılar için yabancı dil olarak Türkçe öğrenimi ve öğretiminde hedefler doğrultusunda istenilen verimi alabilmek için takip edilmesi gereken ilke, yöntem ve tekniklerin yerli yerince kullanılması gerekir. Demirel, yabancı dil öğretiminde temel alınan ilkeleri şu şekilde sıralamaktadır (2014: 29-32):

- dört temel beceriyi geliştirme;
- öğretim etkinliklerini önceden planlama;
- basitten karmaşığa, somuttan soyuta doğru öğretme;
- görsel ve işitsel araçları kullanma;
- ana dili gerekli durumlarda kullanma;
- verilen bilgilerin günlük yaşama aktarılmasını sağlama;
- öğrencilerin derse etkin olarak katılımını sağlama;
- bireysel farklılığı dikkate alma;
- öğrencileri güdüleme ve cesaretlendirme.

Bir alandaki problemlerin doğru tespit edilmesi ve problemlere doğru çözümler üretilmesi için o alanda bilimsel çalışmaların yapılması son derece önemlidir. Yabancılara Türkçe öğretiminde de önemli sorunlar olduğu bir gerçektir. Alanla ilgili yapılan bilimsel çalışmalar, sorunların doğru biçimde ortaya konulmasında ve bu sorunlar için uygun çözümler belirlenmesinde; program, yöntem-tekniklerin ve eğitim araçlarının geliştirilmesinde büyük rol oynamaktadır.

1.1 Amaç

Bu çalışmanın amacı yabancılara Türkçe öğretiminde karşılığı olmayan sözcükleri ve bu alanda kullanılan yöntemleri incelemektir. Buradan hareketle öncelikle karşılığı olmayan sözcüklerinin türleri öğretimin yabancılara Türkçe öğretiminde kullanılmasının önemi üzerinde durulmuş sonrasında alan kelimelerinin kaynaklanması sonucunda düzenlenen gruplar, bir bütün olarak en büyük gruptan en küçüğüne doğru sıralanarak incelenmiştir. Çalışmanın ikinci bölümünde araştırmada kullanılan yöntem, üçüncü bölümde ise alan kelimelerinin kaynaklanmasına yer verilmektedir. Son bölümde ise sonuç ve öneriler yer almaktadır.

1.2 Problem

Yabancı dil öğretimi uluslararası büyük bir sektör hâline gelmiş ve birçok alanda başka ulusun dilini bilen bireylere olan gereksinim artmış ve yabancılara dil öğretimi, her ülkede ilgi odağı durumuna gelmiştir (Kocaman, 1983).

Ukraynalı öğrencilere Türkçe öğretimi son yıllarda Ukrayna’da üzerinde sıkça çalışılan ve üniversitelerin bünyesinde öğretim merkezleri kurulan bir alandır. Bu merkezlerde Türkçe öğrenen her bir birey hem Türkçenin hem de Ukrayna’nın birer elçisi konumunda olabilir. Bu durumda Türkçeyi daha etkili ve doğru öğretmek bu alanla ilgilenen herkes için bir görevdir. Türkçeyi etkili öğretmenin yollarından birisi de çoklu ortama dayalı öğretimi kullanmaktır. Temel dil becerilerinin geliştirilmesi ve öğrenmede kalıcılık sağlanması için çoklu ortama dayalı öğretiminden, yabancılara Türkçe öğretiminde faydalanılması gerekir. Çoklu ortama dayalı Türkçe öğretiminde, dil becerilerin öğretiminin hem zevkli olması hem de daha iyi öğretilmesi çabaları iyi sonuçlar verebilecek niteliktedir. Öğrencilerin temel dil becerilerini iyi derecede kazanmaları için kullanılacak görsel ve işitsel materyallerin önemi büyüktür (Türker ve Demir, 2014).

2. YÖNTEM

Bu çalışmada sorunu olduğu şekliyle ortaya koymak için nicel ve nitel araştırmaları birbiriyle birleştiren bir metod olan Karma yöntem (mixed method) kullanılmıştır. Karma yöntem yoluyla yapılan araştırmalarda, araştırmayı hazırlayanın bir ya da birden çok çalışma içerisinde hem nitel hem nicel yöntemi, yaklaşımı, kavramları bir araya getirmesi söz konusudur (Creswell, 2003; Tashakkori ve Teddlie, 1998).

Bu yöntemin kullanıldığı çalışmalar, olaylara bir çerçeve çizilerek sunum, analiz, birleştirme yapılmış çalışmalardır. Creswell (2006)’in yazdığına göre bu tür çalışmalarda karma yöntemin kullanılmasının sebebi yani nicel ve nitel yaklaşımların beraber kullanılması, iki yaklaşımın teker teker kullanılmasına göre araştırmadaki problemlerin daha net bir şekilde anlaşılmasını sağlamaktadır.

2.1 Evren-Örneklem

Araştırmanın evrenini yabancı dil olarak Türkçe öğrenenler oluşturmaktadır. Çalışmada örneklem seçiminde ise Uygunluk Örneklemi kullanılmıştır. “Uygunluk Örneklemi hem kolay ulaşılabilir hem de çalışmaya katılmaya gönüllü olan örneklemi seçme şeklidir” (Baki ve Gökçek, 2012: 5). Bu bağlamda araştırmanın örneklemi Ukrayna’daki Kiev Milli Dilbilim

Üniversitesinde Türkiye Türkçesi öğrenimi yapan gönüllü Ukraynalı 64 öğrenci oluşturmaktadır.

2.2 Veri Toplama Yöntemi

Sözlüklerin bütün maddelerini okuma yoluyla Ukraynacada Türkçe katşılıklı olmayan sözcüklerini toplanan listede Türk kültür bilgileri ve sonrasında da Türkçe öğretiminde karşılaşılan problemlerle ilgili sorular yöneltilmiştir. Hem de söz konusu kelimeler hazırlanma aşamasında ilk önce Ukraynalı öğrenciler için Türkçe öğretimi konusunda literatürde bulunan makale, kitap ve tezler incelenmiştir. Belirlenen bu çalışmalardaki Ukraynacada karşılıklı olmayan sözcüklerin oldukları şekliyle tamamen ayrı bir listede toplanmıştır. Toplanan bu 10 sayfa civarındaki kelimeler bir bir incelenerek araştırmada kullanılacak biçimde uygun liste kelimeleri etiketlenerek bir taslak oluşturulmuştur. Bu şekilde oluşturulan liste taslağı daha sonra esaslı incelemeleri için odağın içine gelmiştir. İncelemeler neticesinde sözcüklerin kavramları ve açıklamaları doğrultusunda listede bazı çıkarılması gereken kelimeler çıkarılmış, yapılması gereken düzeltmeler yapılmış ve liste hem bilgisayar çıktısı şeklinde hem de elektronik liste şeklinde hazırlanmıştır. Liste 64 kişilik bir Türk öğrenci grubuna sınanmış ve ön uygulaması yapılmıştır. Ön uygulama esnasında da bazı kelimeler listeye eklenerek liste son şeklini almıştır. Son şekline kavuşan liste daha sonra genele uygulanmıştır.

2.3 Verilerin Analizi

Listede sosyal ve kültür bilgilerin de içinde bulunduğu toplam üç bölüm yer almaktadır. Söz konusu listedeki kelimeler şu gruplara ayrılmıştır:

1. En büyük grup Türk kültürüne bağı karşılığı olmayan sözcüklerden oluşturulmakta. Türkçede öyle kelimeler var ki Ukraynacada tam olarak karşılığını bulmak mümkün değil. Cümlede yer aldıkları zaman cümlenin gidişatına göre birçok anlam içeren karşılığında birini uyduruyoruz. Kelimelerin çoğuysa olduğu gibi Türk kültürüne gelmiş. Arasında güncel hayat, din, kültür, spesifik gibi kelimeler var. Bunları da olduğu gibi almışız. Ukraynalılar gibi yabancı ülkelerinden gelen öğrenciler çıktığında bu kelimenin anlamı ne olduğunu düşünmeye başlamaktadır. Boşuna Türkçede tam karşılığını arayıp zaman kaybederken cümlenin tam anlamını görmek pek zordur çünkü bu kelimelerin Ukraynacada karşılığı yok. Verilen şu bazı örneklerde yakın anlamları yazılmasına rağmen ama denildiği gibi tam olarak neyi ifade ettiğine dair kimsenin bir fikri yok:

mesh – a) bir şeyi elle sıvazlama

b) aptes alırken ıslak eli başa ve meste sürmen

hatim – a) sona erdirme, bitirme

b) Kuran'ı başından sonuna değin okuyup bitirme

kına gecesi – düğünlerde, gelin kıza kına yakıldığı zaman yapılan eğlence. Kadınlara mahsus olan ve gelinin ailesi tarafından tertib edilen bu eğlence, asr-ı saadete (Peygamber efendimizin zamanı) kadar uzanan en eski İslam adetlerinden biridir.

çile – dervişlerin bir odaya çekilip kırk gün boyunca yemelerini, içmelerini ve uykularını azaltarak kendilerini tapınmaya verdikleri zahmetli dönem.

namaz – İslam dinine göre, Müslümanların sabah, öğle, ikindi, akşam ve yatsı olmak üzere günde beş kez ve bayramlarda, kurallarını yerine getirerek yapmaları buyurulan ibadet.

nazar boncuğu – gözden değmesin diye takılan mavi boncuk veya yerini tutan başka şey, göz boncuğu.

hac – a) Müslümanlığın beş şartından biri olan, Müslümanlarca zilhicce ayında Mekke'de yapılan, Kâbe'yi ziyaret ve tavaf töreni.

b) genellikle tek bir Tanrı kabul eden dinlerde, kutsal olarak tanınan yerlerin, o dinden olan kimselerce yılın belli zamanlarında ziyaret edilmesi.

farz – Müslümanlıkta, geçerli bir özür olmadıkça kesinlikle yapılması gereken, yapılmaması günah sayılan Tanrı buyruğu.

fasid – Kendi başına sahih ve meşru iken, gayri meşru bir şeye yakınlığı sebebiyle meşru olmaktan çıkan şeydir.

fetva – İslam hukukuyla ilgili bir konunun, bir sorunun dinsel hukuk kurallarına göre çözümünü açıklayan, şeyhülislamca ya da müftüce verilen hüküm, yanıt.

Hadis – Hazreti Muhammet'in, Müslümanlarca büyük değer verilen, genel kural niteliğindeki sözleri ve davranışları.

hatim – Kuran'ı başından sonuna değin okuyup bitirme.

hedy – hac ve umre ile ilgili olarak kesilen kurbanlar.

huşu – gönlü Tanrı korkusu ve saygısıyla dolu olma, Tanrı'ya boyun eğiş.

ihram – hacca gidenlerin Kâbe'ye girerken örtündükleri ak renkli, dikişsiz bürgü.

keffaret – Ramazanda bile bile bozulan bir gün orucun yerine iki kameri ay veya altmış gün peşpeşe oruç tutmak.

kelam ilmi – İslam dininin itikadla (inançla) ilgili yönünü inceleyen ilim dalıdır.

keramet – ermiş kimselerin gösterdiklerine, yarattıklarına inanılan, aklın sınırlarını aşan, şaşkınlık verici, doğaüstü olay.

Yemin-i Lâğv – yanlışlıkla veya doğru zannıyla yalan yere yapılan yemindir. Bir kimsenin borcunu ödemediği halde ödediğini zannederek "vallahi ödedim" diye yemin etmesi gibi. Bu nevi yeminden dolayı yemin sebebine keffâret gerekmez. Allah'ın afvı ve bağışlaması umulur. Ağızdan yemin kastedilmeksizin yanlışlıkla irade dışı çıkan vallahi sözü de bu yemin kısmına girer.

mahşer – dinsel inanişâ göre, kıyamet günü dirilecek olanların toplanacakları yer.

mezheb – bir dinin çeşitli görüş ayrılıkları nedeniyle ortaya çıkan kollarından her birine verilen isimdir.

mücahit – kutsal bir ülkü uğruna savaştan (kimse).

nazir – İslâmî istilahta "nezir" olan ve Türkçemizde "adak" olarak geçen bu kelime; "Allah Teâlâ'yı tâzim ve rızâsını kazanmak için, mübah bir fi`lin yapılmasını kendi nefesine vâcib kılmak" mânâsına gelir. Nezir yapana, yani, adak sâhibine nâzir denir.

Dini kelimelerden başka bu gruptaki karşılıklı olmayan sözcüklere Türk halkının güncel hayatından alınan çok sözcük ayrılmakta:

güveç – kimi sebze ve et yemekleri pişirmekte kullanılan özel toprak kap.

hamsili pilav – hazırlanan iç pilavın üzerine ayıklanıp temizlenmiş hamsilerin konulması ve fırında pişirilmesiyle yapılan bir tür pilav.

alinazik – kavrulmuş kıyma, közlenmiş ve püre durumuna getirilmiş patlıcan ve üzerine dökülen sarmısaklı yoğurttan oluşan bir yiyecek.

barbunya – taneleri kırmızı benekli bir fasulye türü.

tepsi – 1.fincan, bardak, tabak gibi şeylerin birkaçını birlikte taşımakta kullanılan, yuvarlak ya da dikdörtgen biçimli, türlü büyüklükte, derinliği olmayan düz kap.

2.içinde börek, tatlı gibi yiyecek şeyler pişirilen, az derin, geniş ve düz kap.

köfte – genel olarak ekmek, soğan, maydanoz, baharat vb. katılmış kıyılmış etten, kimi zaman da tavuktan, balıktan ya da patatesten yapılan, türlü biçimlerde olan ve türlü biçimlerde pişirilen yiyeceklerin ortak adı.

bamya – 1.ebegümeçigillerden, sıcak ve ılıman yerlerde yetiştirilen bir bitki.

2.bu bitkinin taze sebze olarak yemeği, konservesi yapılan, kurutulup kış sebzesi olarak da yararlanılabilen ürünü.

pişi – mayalı hamurun yağda kızartılması biçiminde yapılan bir tür börek.

menemen – yumurta, sivribiber ve domatesle, kimi zaman içine beyazpeynir de konularak yapılan basit bir yemek.

şiveydiz – taze sarımsak ve kuzu etiyle yapılan bir Antep yemeğidir. Terbiyeli bir suyu olması nedeniyle hafif ekşimsi bir tadı vardır, taze sarımsağın kuru sarımsağa nazaran hafif olan tadını ortaya çıkarır.

poğaç – hamuruna yoğurt katılıp içine peynir ya da kıyma konularak hazırlanan bir tür tuzlu çörek.

simit – halka biçiminde ve genellikle üzerine susam konulmuş çörek.

mücver – rendelenmiş kabağın un, yumurta, peynir, dereotu, karabiber, taze soğanla yoğrulmasıyla hazırlanıp kızgın yağda kaşık kaşık atılarak pişirilen bir tür köfte.

kaşkarikas – kabak kabuğundan yapılan pratik ve leziz bir [musevi](#) yemeği.

pirzola – bu bölgeden dilimler durumunda çıkarılan kemikli et parçası.

nazar boncuğu – gözden değmesin diye takılan mavi boncuk veya yerini tutan başka şey, göz boncuğu.

rüştiye – eski ortaokul derecesinde eğitim kurumu.

serasker – Osmanlı İmparatorluğu'nda, sadrazamlık görevi bulunmaksızın ordunun komutanlığını yapan vezirlere verilen san.

çarşaf – eskiden kadınların kullandığı, şimdi de kimi yerlerde kullanıldığı görülen, baştan örtülen sokak giysisi.

çaydanlık – genellikle metalden yapılan, içinde çay suyu kaynatılan ya da kimi zaman çay da yapılan, belli bir biçimi olan kap.

Bu ilk grubun son büyük parçasını deyimler oluşturur. Halk edebiyatının kalıplaşmış zengin söz birlikleri arasında bulunan deyimler ve atasözleri dil bilimi, antropoloji ve halk bilimi gibi pek çok bilim dalının çalışma alanı içerisinde yer almışlardır. Bütün bu çalışmalardaki ortak

düşünce, deyimlerin ve atasözlerinin halkın duygu ve düşüncelerinin yanında, onların karakterlerini, kimliklerini, değer yargılarını ve dünya görüşlerini ortaya koyduğu yönündedir. Deyimler ve atasözleri bir toplumun kültürel portresini yansıtan önemli kültürel varlıklar arasında yer alırlar. Az sözle çok kavram ve yargının anlatıldığı deyimler ve atasözleri toplumların var oluş süreci içinde oluşur, kuşaktan kuşağa aktarılır, zamanla bir kısmı unutulup, yeni durumlar ve oluşumlar karşısında yenileri ortaya çıkabilir (Çotuksöken 1988: 7).

Adı ata bindi, ayağı yerde gezer – sözde durumu iyileşti, ama yine eskisi gibi yoksul yaşamı sürüyor.

Başından kavak yeli esmek – başından kavak yeli esmek.

Berhudar ol – eli öpülen ya da bir hizmeti görülen yaşlı kimselerce söylenen “çok yaşa, mutlu olasın, güzel günler göresin” anlamında bir iyi dilek sözü.

Bir dilim ekmekle aç, bir dilim ekmekle tok olmak – yaşamak için çok şeye gereksinme duymamak, pek az şeyle yetinir olmak.

Boyunduruk altına girmek – boyunduruk altına girmek.

Canını sokakta bulmak – olur olmaz şeyler için vücudunu yıpratmamak, sağlığının değerini bilmek, gerekli önlemleri almak.

Çalı idi çarpı idi evim idi ya, ayı idi uyu idi erim (kocam) idi ya – her ne kadar evim derme çatma, kocam kaba saba idiyse de, bir düzen kurmuş, yaşayıp gidiyordum.

Çoluk çocuk elinde kalmak – genç, tecrübesiz, çocuk denecek kişilerin yönetimi altında yaşar durumda olmak.

El kesesinden sultanım, develer olsun kurbanım – zengin ve varlıklı bir kişi adına iş yapan kişi, hesap kitap yapmadan bol bol harcama yapar.

Fena yerine vurmak – kötü bir duruma sokmak.

Gömlek eskitmek – yaşamış, ömür sürmüş olmak.

Gözleri bulutlanmak – gözleri yaşararak çevreyi bulanık görmek.

Havasını teneffüs etmek – 1. İçinde hissetmek.

2. Ortamı yaşamak.

Hayatını kazanmak – çalışıp kazanarak geçimini sağlamak, kendi kazancıyla geçinmek.

İçgüveysinden hallice – Bir iç güveysinin durumunun çok kötü olduğu anlayışından hareketle mevcut halin pek de iyi olmadığına mizahi ifadesi. Durumu kötünün iyisi olan insanlar nasılsın sorusuna böyle cevap verirler.

Kendi yağıyla kavrulmak – Elindekiyle yetinmeye, kimseye muhtaç olmadan yaşamaya çalışmak; ihtiyaçlarını kendi karşılayarak kimseden yardım istememek.

Kazanda pişirip kapağında yemek – kıt kanat geçinmek, olanıyla yetinmek.

Nerede akşam orada sabah – bir kimsenin kalacak belirli bir yeri bulunmadığını, neresi rastlarsa orada yattığını anlatmak için kullanılır.

Saat on bir buçuğu çalmak – yaşı çok ilerlemek.

Saltanat sürmek – 1) hükümdarlık etmek;

2) bolluk içinde yaşamak.

Suya sabuna dokunmamak – 1) sakıncalı konularla ilgilenmemek;

2) davranışlarını kimseyi incitmeyecek biçimde ayarlamak.

Talihim olsaydı anamdan kız doğardım – yaşam koşullarının ağırlığını benim gibi erkekler çekiyor, kadınlar erkeklerden daha rahat.

Toz pembe görmek – aşırı ölçüde iyimser olmak, üzücü durumları iyimserlikle karşılamak

Yediği önünde, yemediği ardında – bolluk, refah, varlık içinde yaşayanlar için söylenir.

Yuvarlanıp gitmek – 1) eldeki imkânlarla geçinmek;

2) birdenbire ölmek.

Birinci tipe ait olan Ukrayna dilinde karşılıklı olmayan sözcükler statik ve dinamik olabilir. Türklerin genel dünya bilgilerinin esas kısmını oluşturan statik kelimeler arasında dini coğrafi kültür vb kelimeler yer almaktadır. Politik ekonomik ve sosyal karşılıklı olmayan sözcükler, güncel bilgilere ait olurken dinamik sözcükler olarak algılanmakta.

Dil ve kültür ile ilgili sözcüklerin temeli statik kelimelerden ibarettir. Dinamik kelimelerin bir zaman arasına ait olmasından dolayı öğrenimlerinde sorunlar meydana gelmektedir. Bu bağlamda hem öğrenenlerin hem de öğretmenlerin bütün sözcük değişikliklerini fark etmek için güncel Türkçe durumuna ilgi göstermeleri gerekmektedir.

2. İkinci drupta karşılıklı olmayan sözcüklerin kavramlarının hem Türkçede hem de Ukraynacada yer almasına rağmen Ukrayna dilinde ayrı bir kelime bulunmamaktadır. Türkçeden onları çevirmek amacıyla Ukraynacada birkaç ayrı söz kullanılmaktadır.

çivgın – rüzgâr dolayısıyla eğri biçimde yağan, rüzgârla ve karla karışık yağmur.

tan yeli – sabaha doğru çıkan hafif rüzgâr.

kara yel – kuzeybatıdan esen, genellikle soğuk olan, kimi kez fırtınaya dönüşen yel.

dağ yeli – 1) kuzey rüzgârı, poyraz.

2) lodos.

3) batıdan esen rüzgâr.

kaba yel – 1) güney ya da güneybatı yönünden esen, çoğu zaman kuru ve sıcak, kimi zaman yağış getiren rüzgâr.

2) bu yelin estiği gün ya da zaman.

sam yeli – çölde şaşkın gezinen rüzgar, toprağı havalara uçuran rüzgar, kendini kaybedip nice şehirlere kendini vuran rüzgar.

3. Üçüncü gruba giren sözcükler sadece Türkiye'nin güncel hayatına ait olan bazı bilim kavramları kaplamaktadır. Ukrayna güncel hayatında böyle bir kavramın gereksinimi olmamasından dolayı Ukraynacada söz konusu kavramları kapsayan sözcükler bulunmamaktadır.

resesyon ekonomi – ekonomik faaliyetlerde duraklama dönemleri için kullanılan tanımlamadır. bu dönemlerde toplam üretim miktarında gerileme olur, işsizlik artar, milli gelir düşer, ekonomi kötü yola düşmüştür bir kere.

Bu çalışmanın sonraki bölümlerde üç gruptaki sözcüklerin öğretilme adımları sıralanarak incelenmiştir.

3. BULGULAR

Araştırmaya katılan öğrencilerin okuma süreleri 0-1 yıl arasında olanlar % 18, 2-3 yıl arasında olanlar % 34, 4-5 yıl arasında olanlar % 23, 5-6 yıl arasında olanlar % 23. 3 yıldan fazla süredir Türkçe öğrenimi yapanların oranı ise % 46'dır. Çalışmaya katılanların tecrübeli ve çalışkan bir öğrenci grubu olduğu anlaşılmaktadır. Öğretmenlerin yaşlarına göre dağılımına bakıldığında çoğunluğu 16-22 yaş aralığındadır. 16-19 yaş aralığında genç öğrencilerin sayısı 16 iken, 20-22 yaş arasında ileri yaştaki öğrencilerin sayısı da 28'dir. Araştırmaya katılan öğrencilerin yaş aralıklarının genç, motivasyonu yüksek bir yaş aralığı olan 19-21 arasında yoğunlaştığı görülmektedir.

Kullanılan yöntemin hazırlanması öğrencinin mantık, duygu ve konuşmanın birçok kısmı gibi zihinsel fonksiyonlarına göre şu adımlarıyla sınırlanır: tanıtma etabı (öğrenci öğretmeniyle karşılığı olmayan kelimele mrtinden genel bilgi alıp bu metinle tanışır), deneme etabı (öğrenci benzer örneklere ve bilinen çeviri yöntemlerine dayanak yeni metindeki karşılığı olmayan kelimelerin çevrini sağlar), mantık etabı (karşılığı olmayan kelimeler çevirme alanında pratik beceriler geliştirilme vasıtasıyla mantık seviyesine bağlandırılır), eleştirel etap (öğrenciler kendi becerilerini analiz ederek çevirilerini değerlendirilip hataları açıklar).

4. SONUÇ, TARTIŞMA VE ÖNERİLER

Anadilini (Ukraynaca) iyi bilen öğrencilerin Türkçeyi daha iyi öğrendikleri belirlenmiştir. Anadilinin özelliklerini iyi bilenler yabancı dilleri de daha iyi öğrendikleri söylenebilir. Anadilinin özelliklerini iyi bilenlerin yabancı dildeki gramer unsurlarının kendi dillerindeki karşılıklarını daha kolay bulmaları mümkündür. Bunun tersine iki dildeki yer alan kültür ayrılıkları çok sayıda görülebilmektedir. Her hangi bir dilin sözcükleri bu dili kullanılan milliyetin güncel hayatını ve kültür özelliklerini göstermektedir. Türkçenin Ukraynalılar için anadili olmadığından dolayı öğretim sürecinde problemler meydana gelebilmektedir.

4.1 Sonuçlar

Ukraynalı öğrencilerin sözcük kullanmada sıklıkla hata yaptıkları durmadan Türk kültürüne ve güncel hayatı özelliklerine daldığı belirlenmiştir. Bunlar arasındaki karşılıklı olmayan kültür ve din sözcükleri Türk yazarlarının yayınlanan kitaplarında görülmektedir. Türkçede kullanılan cami, hac, namaz, köfte, çorba vb. kelimelerinin Ukraynacada kelise, dini yolculuk, dua süreci, milli yemekleri şeklinde yakın çevrilmesindem ya da gereken söz ve kavran bulunmadığından dolayı uzun açıklamasından anlamak mümkündür.

Öğrenciler diğer alan derslerine daha önem vermekte buna bağlı olarak Türkçe derslerinde kalite ve ilgi düşmektedir.

Karşılıklı olmayan sözcüklerin kullanımında öğrencilerin sorunlar yaşadıkları görülmektedir. Öğrenciler sözlü ve yazılı olarak karşılıklı olmayan sözcüklerini kullanırken yanlışlıklar yapmaktadırlar.

Öğrencilerin, Türkçe kelime hazinelerinin zayıf olduğu araştırmada elde edilen en önemli sonuçlardan biridir. Yılmaz (2015), Türkiye Türkçesi Öğrenen Kazakistanlıların Karşılaştıkları Sorunlar, başlıklı çalışmasında şu sonuca yer vermektedir; “Toplamda okuma

beceri alanında 27 farklı sıkıntı dile getirilmiştir. Bunlardan en dikkate değeri, kelime hazinesinin eksikliğidir”. Ukraynalı öğrencilerinin aynı problemleri var.

4.2 Tartışmalar

1. Türk dilindeki karşılıklı olmayan sözcükler arasında ayrılan gruplar kaynak anlamına dayanarak daha küçük grupları oluşturulmaktadır.
2. Bu çalışmanın bulgular bölümünde söz konusu olan etapları her ayrı karşılıklı olmayan sözcük öğretiminde özel bir sırayla kullanılmaktadır. Öğretim süreci kelimenin tipi, metnin tipi, öğrencinin genel bilgileri ve becerileri gibi türlü etkenlere bağlıdır. Öğretmen karşılıklı olmayan sözcükler öğretim sürecinde en iyi sonuca varmak amacıyla bu çalışmada önerilen etapları kendi kendisine kullanmalı.
3. Bu çalışmanın sonuçları 16-22 yaşındaki genç öğrencilerle çalışma sürecinden alınmıştır. Başka yaş gruplarıyla çalışmaktayken bazı sonuçlar da değişebilmektedir.

4.3 Öneriler

1. Olumsuz transferden kaynaklanan durumdan dolayı dilsel becerilerin doğru kullanımı ve pekiştirilmesi için sık sık alıştırmalara, aktivitelere yer verilmelidir.
2. Öğrencilerin alan derslerine gösterdikleri ilgiyi Türkçe dersine karşı göstermemelerine yönelik Türkçenin popülerliğini artıracak etkinlikler, yarışmalar, pratik amaçlı geziler düzenlenebilir.
3. Öğrencilerin leksikolojik açıdan en fazla hata yaptıkları kültür, din, güncel Türk hayatı ile ilgili karşılıklı olmayan sözcüklerin doğru kullanımı için yeteri kadar çalışmalara yer verilmelidir.
4. Öğrencilerin sözlü çevirmede yazma çevirmesinden daha zayıf oldukları göz önünde bulundurularak sözlü çevirmeye biraz daha ağırlık vermek gerekmektedir. Bu konu ile ilgili hazırlanan ve hazırlanmayan sözlü çevirmeye ağırlık verilirse büyük ilerlemeler kat edilebilir.
5. Kazak öğrencilerin çevirmede sıklıkla hata yaptığı ya da anlamını bilmediği karşılıklı olmayan sözcüklerin açıklanması üzerinde öğretmenlerin ayrıca durmaları gerekmektedir.
6. Öğrencilerin kelime hazinelerini zenginleştirecek materyaller, etkinlikler, çalışma kağıtları, programlar hazırlanmalı ve kullanılmalıdır. Özellikle günümüzde kültür dersleri öğretimi yapan uygulamalar gibi Türkçe öğretimi yapan uygulamalar geliştirilmelidir.

KAYNAKÇA

- Akyüz, Y. (2009). *Türk Eğitim Tarihi* (15. bs.). Ankara: Pegem A Yayıncılık.
- Barın, E. (1992). Yabancılara Türkçenin Öğretiminde Bir Metod Denemesi. *Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi*, Gazi Üniversitesi, Ankara.
- Bıçer, N., Çoban, İ. ve Bakır, S. (2014). Türkçe Öğrenen Yabancı Öğrencilerin Karşılaştığı Sorunlar: Atatürk Üniversitesi Örneği, *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 7(29), 125-135.
- Çotuksöken Y. (1988). *Atasözlerimiz*, İstanbul. Varlık Yayınları.
- Demirel, Ö. (2008). *Yabancı dil öğretimi*. Ankara : Pegem Yayıncılık.
- Dolunay, S. K. (2005). *Türkiye ve Dünyadaki Türkçe Öğretim Merkezleri Ve Türkoloji Bölümleri Üzerine Bir Değerlendirme*. XIV. Ulusal Eğitim Bilimleri Kongresi, Denizli. Ankara: Pegem A Yayıncılık.
- Kocaman, A. (1983). Yabancı dil öğretiminde yeni yönelimler. *Türk Dili Dergisi, Dil Öğretim Özel Sayısı*, TDK Yayınları, s. 379-380/ Temmuz-Ağustos, Ankara.
- Türker, F. M ve Demir, E. (2014). *Yabancı dil olarak web tabanlı uzaktan Türkçe öğretiminde görsel materyaller*. (Ed. Abdullah Şahin), Yabancı Dil Olarak Türkçe Öğretimi, Kuramlar, yaklaşımlar etkinlikler. Ankara: Pegem Akademi Yayınları.
- Yılmaz, O. (2015). Türkiye Türkçesi Öğrenen Kazakistanlıların Karşılaştıkları Sorunlar, *TÜBAR-XXX - VII*, 257-275.